

2737

8.00

1

211

6205

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

www.ketab.ir

اسلام و سکولاریسم

نویسنده:

وجیهه خوش کلام

سر شناسه: خوش کلام، وجیهه، ۱۳۶۱، مولف.
عنوان و پدید آورنده: اسلام و سکولاریسم / نویسنده: وجیهه خوش کلام.
مشخصات نشر: قم / سرای کتاب، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری: ۲۱۸ ص
شابک: ۷ - ۶۵ - ۶۵۶۷ - ۶۲۲ - ۹۷۸ - ISBN
وضعیت فهرست نویسی: فیپا.
موضوع: اسلام و دنیوی گرایی
موضوع: دنیوی گرایی - جنبه‌های مذهبی اسلام و سیاست
رده‌بندی کنگره: BP ۲۲۹/۳
رده‌بندی دیویی: ۲۹۷/۴۸۹
شماره کتاب‌شناسی ملی: ۵۷۴۴۹۱۹

انتشارات سرای کتاب

تلفن: ۰۹۱۰۷۷۱۷۱۸۷

شناسنامه:

عنوان کتاب: اسلام و سکولاریسم
نویسنده و پژوهشگر: وجیهه خوش کلام
ناشر: سرای کتاب
صفحه‌آرا: احمد شاه حسینی
تیراژ: ۵۰ جلد
نوبت چاپ: چاپ اول / ۱۳۹۸
قیمت: ۲۵۰۰۰۰

کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است

چکیده

رساله حاضر با موضوع «اسلام و سکولاریسم» سعی دارد به رابطه میان دین مبین اسلام و نظریه سکولاریسم بپردازد و به این سؤال که، آیا نظریه سکولاریسم در اسلام جایگاهی دارد؟ پاسخ دهد. از لحاظ تاریخی سکولاریسم زاده مسیحیت و غرب است و در واقع واکنشی به عملکرد ناصحیح و غیر دینی (دین مسیحیت) ارباب کلیسا است. اما آیا می‌توان اسلام را هم با مسیحیت غرب به قیاس گذاشت و اتفاقی که دامان غرب را به خود گرفتار کرد، در اسلام هم انتظار داشت.

در نگاه اول شاید به نظر رسد این نظریه فلسفی - سیاسی چرا نباید دامن‌گیر اسلام شود؟ ولی روشن است که حساب دین تحریف یافته مسیحیت با دین مبین اسلام که با قدمت ۱۴۰۰ ساله هنوز احدی یافت نشده که به تحدی قرآن پاسخ بگوید جداست.

تز سیاسی - فلسفی سکولاریسم با پایه‌های انسان‌گرایی و علم‌گرایی سعی دارد که دین را یا از صحنه حکومت خارج کند و یا از صحنه امور دنیوی مردم جدا نماید. اما آیات نورانی قرآن و روایات معصومین: به ارتباط تنگاتنگ و دوسویه دنیا و آخرت نظر دارد و نه تنها امور حکومتی را از نظر دور نکرده؛ بلکه مقام و منزلت انسانی را محدود به پرداختن به هوا و هوس‌های زودگذر نمی‌داند و انسان را از طریق عقل، که همانا رسول باطنی و حاضر نزد هر شخص منصف است، به کمال نهایی و سرمنزول مقصود راهنمایی می‌کند.

www.ketab.ir

فهرست مطالب

مقدمه ۱۶

۱- تعریف و تبیین موضوع: ۱۶

فصل اول: کلیات

گفتار اول: تبیین واژه‌ها ۲۰

۱- سکولار ۲۰

۲- سکولاریسم ۲۰

۳- سکولاریزاسیون ۲۴

۴- فرق سکولاریسم و سکولاریزاسیون ۲۷

۵- لائیسزم ۲۸

۶- اومانیزم ۳۰

۷- رنسانس ۳۱

۸- رابطه رنسانس با جهان‌بینی جدید ۳۳

۹- مدرنیسم ۳۳

۱۰- سیاست ۳۵

الف) معنای سیاست ۳۵

ب) کاربرد واژه سیاست در متون دینی ۳۵

ج) تعریف علم سیاست ۳۶

د) مقایسه سیاست اسلامی با سیاست مبتنی بر سکولاریسم ۴۰

۱- تفاوت در مبانی فکری: ۴۱

۲- تفاوت در خط مشی‌ها و روند اجرا: ۴۳

۳- تفاوت در هدف: ۴۴

گفتار دوم: سکولاریسم در جهان اسلام ۴۵

۱- سکولاریسم و جهان اسلام ۴۵

۲- برتری جهان اسلام ۴۶

۳- اعتراف برخی از محققان غربی ۴۷

گفتار سوم: بهره‌مندی از سنت ۴۹

۱- لزوم بهره‌مندی از سنت ۴۹

۲- حجیت سنت پیامبر ﷺ ۵۱

الف) حجیت داوری پیامبر ﷺ ۵۱

ب) برابری اطاعت از پیامبر ﷺ با اطاعت الهی ۵۲

ج) معرفی پیامبر ﷺ به عنوان الگوی حسنه ۵۴

د) لزوم تمسک به تمام آموزه‌های پیامبر ﷺ ۵۵

فصل دوم: مبانی سکولاریسم در غرب

گفتار اول: ریشه‌های تاریخی - فکری سکولاریسم در غرب ۵۸

ریشه‌های تاریخی - فکری سکولاریسم در جهان مسیحیت ۵۸

۱- عقاید و مشکلات کلامی مسیحیت ۶۰

۱-۱. نارسایی و خردستیزی خداشناسی مسیحیت به ویژه آموزه تثلیث ۶۰

۱-۲. مناقشه دیرین کلامی در ارتباط با تعارض علم و دین ۶۰

۱-۳. خدا انگاری مسیح ۶۲

۱-۴. گناه ذاتی انسان ۶۲

۱-۵. ایجاد تعارض بین دانش و رستگاری ۶۳

۶۴..... ۱-۶ خلاء تشریع و جداانگاری قلمرو خدا و قیصر

۶۵..... ۱-۷. معصوم‌انگاری پاپ

۶۶..... ۲- سیره ارباب کلیسا

۶۶..... ۲-۱. اقدام به کارهای خدایی چون گناه‌بخشی و بهشت‌فروشی

۶۷..... ۲-۲. ثروت‌انبازی و سستی اخلاقی

۶۸..... ۲-۳. نزاع بر سر قدرت و توزیع ثروت

۶۸..... ۳- عوامل خارجی

۶۸..... ۳-۱. جنگ‌های صلیبی

۶۹..... ۳-۲. پیش‌پا نیازی بورژوازی

۶۹..... ۳-۳. نظام آموزشی مدرسی

گفتار دوم: ریشه‌های پیدایش سکولاریسم در عهد رنسانس..... ۷۱

۷۱..... ۱- ماکیاولی

۷۳..... ۲- استفاده‌ی ابزاری از دین و فضایل اخلاقی

۷۵..... ۳- وضعیّت علم و دین در قرون هفدهم و هجدهم

۷۸..... ۴- پروتستانیزم و سکولاریسم

گفتار سوم: بنیادهای نظری سکولاریسم..... ۸۰

۸۰..... ۱- اومانیزم

۸۳..... ۱-۱. پی‌آمدهای اومانیزم

۸۳..... الف) خردگرایی و تجربه‌گرایی

۸۴..... ب) آزادی

۸۴..... ج) تساهل و تسامح

۸۵..... د) سکولاریسم

۸۶..... ۲- عقلانیت خودبنیاد

۹۰..... ۳- روشنگری و اصلاح دینی

۹۴..... ۳-۱. ویژگی‌های مدرنیسم

۲-۳. زمینه‌های پیدایش	۹۵
۳-۳. مدرنیسم در رابطه با سنت و دین	۹۹
۴-۳. سکولاریسم بارزترین شاخص فرهنگی مدرنیسم	۱۰۱
نتیجه	۱۰۴

فصل سوم: نقد دیدگاه سکولاریسم از منظر قرآن

گفتار اول: انسانگرایی در قرآن ۱۰۸

۱- ویژگی‌های انسان‌شناسی اسلام	۱۱۵
۲- انسان از منظر قرآن	۱۱۶
۱-۲. مالکیت مطلق از آن خداوند است	۱۱۶
۲-۲. ربوبیت مطلق خداوند بر موجودات	۱۱۷
۳-۲. انسان و روح خدایی	۱۱۸
۴-۲. انسان خلیفه الهی	۱۱۸
۵-۲. نیازمندی انسان به خداوند	۱۱۹
۶-۲. برتری انسان بر حیوان	۱۲۰
۷-۲. تکلیف‌های الهی در خدمت تکامل انسان	۱۲۱
۸-۲. سعادت ابدی، هدف انسان	۱۲۱
۳- حق یا تکلیف	۱۲۲

گفتار دوم: عقل‌گرایی در قرآن ۱۲۴

۱- واژه‌شناسی عقل	۱۲۴
۲- عقل در اصطلاح فلاسفه	۱۲۴
۳- عقل‌گرایی	۱۲۶
۴- شبهه براهمه و نقد آن	۱۲۶
۵- نسبت عقل و وحی	۱۲۸
۱-۵. تأیید وحی نسبت به عقل	۱۲۸

- ۲-۵. راهنمایی و شکوفایی عقل..... ۱۲۹
۶. ایمان و عقل..... ۱۳۰
- ۱-۶. ابتدای ایمان بر آگاهی..... ۱۳۰
- ۲-۶. تضامن عقل و وحی..... ۱۳۱
- ۳-۶. فقه عقلانی..... ۱۳۲
- ۴-۶. دانش پروری..... ۱۳۴
- ۷- هماهنگی قرآن و عقل..... ۱۳۶
- ۱-۷. تأیید عقل و بیان فضل و اهمیت آن..... ۱۳۶
- الف) عقل، درک کننده آیات الهی..... ۱۳۶
- ب) عقل موجب وحدت و اجتناب از تفرقه..... ۱۳۶
- ج) تعقل لازمه انسانیت..... ۱۳۷
- د) عقل، نجات دهنده انسان..... ۱۳۷
- ه) همراهی عقل و ادب..... ۱۳۷
- و) زمینه طهارت معنوی برای عاقلان..... ۱۳۷
- ۲-۷. موارد بایستگی تعقل..... ۱۳۸
- الف) محسوسات و جهان ماده و نتیجه گیری عقلانی از مشاهدات..... ۱۳۸
- ب) اعمال خود..... ۱۳۸
- ج) قرآن مجید..... ۱۳۹
- د) تاریخ گذشتگان..... ۱۳۹
- ه) حقیقت دنیا و آخرت..... ۱۳۹
- و) خدا و صفات او..... ۱۴۰
- ۳-۷. نفی عقل سکولار..... ۱۴۰
- الف) ابدیت گرایی..... ۱۴۱
- ب) عبودیت گرایی..... ۱۴۱
- ج) خداگرایی..... ۱۴۲
- ۸- نقد علم گرایی..... ۱۴۲

- ۱-۸. نقش علل مادی ۱۴۴
- ۲-۸. نقش علم و پیام حق ۱۴۵
- ۳-۸. محدودیت علوم بشری ۱۴۶
- ۹-قرآن و علم ۱۴۸
- ۹-۱. قرآن و علوم طبیعی ۱۴۸
- ۹-۲. قرآن و علوم انسانی ۱۴۹

گفتار سوم: قرآن و حکومت دینی ۱۵۰

- ۱-اجرای حکومت دینی ۱۵۱
- ۲-ارتباط اجزا ۱۵۲
- ۳-ضرورت حکومت اسلامی ۱۵۳
- ۴-آیه‌ی ولایت و مسأله‌ی حکومت دینی ۱۵۴
- ۵-نفی حکومت باطل ۱۵۵
- ۶-معنای حق بودن حکومت ۱۵۷
- ۷-عدالت اجتماعی ۱۵۹
- ۸-لزوم حاکمیت قانون الهی در جامعه ۱۶۱
- ۹-اجرای حدود ۱۶۲

گفتار چهارم: دنیا و آخرت از منظر قرآن ۱۶۳

- ۱-پیوستگی دنیا و آخرت ۱۶۳
- ۱-۱. دنیا و آخرت واحدی به هم پیوسته ۱۶۳
- ۱-۲. وسیله‌انگاری دنیا برای آخرت ۱۶۴
- ۱-۳. نتیجه هر عملی در آخرت ظاهر می‌شود ۱۶۵
- ۱-۴. آخرت باطن دنیاست ۱۶۶
- نتیجه: ۱۷۱

فصل چهارم: نقد سکولاریسم از منظر سنت معصومین

گفتار اول: اومانیسم از منظر سنت معصومین: ۱۷۴

- ۱- اومانیسم در نگرش معصومین: ۱۷۴
- ۲- جایگاه انسان از دید سنت معصومین: ۱۷۵
- الف) انسان موجودی فطرتاً خداجو ۱۷۶
- ب) خلافت الهی ۱۷۷
- ج) کرامت انسان ۱۷۸
- ۳- سیمای انسان کامل ۱۷۹
- ۳-۱ تعریف کمال ۱۷۹
- ۳-۲ کمال نهایی انسان ۱۸۰

گفتار دوم: نقد علم‌گرایی از منظر معصومین: ۱۸۳

- ۱- جایگاه علم در میان مسلمانان ۱۸۴
- ۲- توصیه به علم‌آموزی ۱۸۷

گفتار سوم: حکومت از منظر سنت ۱۹۰

- ۱- پیامبر اسلام ﷺ و حکومت ۱۹۰
- الف) سنت عملی ۱۹۰
- ب) سنت نظری ۱۹۲
- ۲- حکومت و سیاست در روایات ۱۹۲
- ۳- امامان و حکومت ۱۹۴
- الف) سنت عملی ۱۹۴
- ب) سنت نظری ۱۹۵
- ۴- علل استنکاف حضرت علی علیه السلام از پذیرش حکومت و کناره‌گیری از آن ۱۹۶

گفتار چهارم: دنیا و آخرت از منظر سنت ۲۰۰

۱- پیوستگی دنیا و آخرت از منظر سنت معصومین: ۲۰۰

۲- رابطه دنیا و آخرت ۲۰۲

۲-۱. رابطه عمل و عکس العمل ۲۰۲

۲-۲. رابطه مسیر و مقصد ۲۰۳

۲-۳. رابطه تابع و متبوع ۲۰۳

۲-۴. رابطه قشر و مغز ۲۰۴

نتیجه ۲۰۵

نتیجه گیری ۲۰۶

فهرست منابع و مآخذ ۲۱۰

مقدمه

۱- تعریف و تبیین موضوع:

سکولاریسم به عنوان یکی از آموزه‌های غربی در جهان اسلام هم، نمودها و تأثیرات جدی داشته و موجب تحولات سیاسی و فکری عمده‌ای در دنیای کنونی شده است. سکولاریسم در یک بستر فکری و فرهنگی در غرب شکل گرفته است و بر اصولی چون اومانیسم و عقلانیت خود بنیاد بشری استوار است اما هنگامی که سکولاریسم در جوامع غیر غربی چون جهان اسلام وارد شده است با تعارض‌ها و ناهمخوانی‌هایی مواجه شده است. هر چند عده‌ای از غرب‌گرایان تلاش داشته‌اند تا سکولاریسم را با آموزه‌ها و مفاهیم دینی هم‌آهنگ جلوه دهند، اما به نظر می‌رسد تعارض بنیادینی بین آموزه‌های اسلامی و سکولاریسم وجود دارد. و در این نوشتار سعی خواهیم کرد با استناد به منابع مهم اسلام چون قرآن و سنت، وجود ناسازگاری اسلام با سکولاریسم را تبیین نمائیم.